

УДК 346.546 (045)

Н.М. Корчак,
кандидат юридичних наук,
доцент,
І.І. Тимкович,
старший викладач

ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ НОРМ ТА ПРИНЦИПІВ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА В КОНКУРЕНТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

*У статті аналізуються питання удосконалення конкурентного законодавства України. Автори роблять висновок про те, що інтеграція норм та принципів права ЄС в конкурентне законодавство України узгоджується із нормами Конституції України та має своїм результатом врахування у національному законодавстві положень *acquis communautaire* в сфері правил конкуренції ЄС.*

Ключові слова: ратифікація міжнародного договору, міжнародні правила конкуренції, верховенство права, верховенство Конституції.

Відповідно до статті 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами (Європейським Союзом) та їх державами-членами від 16 червня 1994 р., ратифікація якої в Україні відбулася 10 листопада 1994 р.), Україна взяла на себе зобов'язання вживати заходів для поступового приведення національного законодавства відповідно до законодавства Європейського Союзу у визначених сферах. До таких сфер, зокрема, належать правила конкуренції.

У свій час Генеральний директор Генеральної дирекції з питань конкуренції, споживання та боротьби з шахрайством Міністерства економіки, фінансів та промисловості Франції Жером Галло зазначав, що початком народження правил конкуренції в Європі можна вважати Римський Договір про утворення Європейського економічного співтовариства від 27 березня 1957 р. [10] зі змінами, внесеними Маастрихтським та Амстердамськими договорами. Враховуючи той факт, що в рамках Європейського співтовариства відбувається інтеграція національних економік країн – учасників в єдиний ринок, відомий американський економіст М. Портер стверджує, що метою конкурентного законодавства Європейського Співтовариства є завдання об'єднання ринків [6, с.37].

Удосконалення національного конкурентного законодавства є актуальним і в світлі тих змін, які відбулися в установчих договорах Європейського Союзу у зв'язку зі схваленням 18-19 жовтня 2007 року і підписанням представниками держав-членів ЄС 13 грудня 2007 року та набуття чинності 1 грудня 2009 року Лісабонсь-

кого договору (Договір про Європейський Союз та Договір про функціонування Європейського союзу). Саме цим договором підтверджується сучасний європейський підхід до розуміння конкуренції не як цілі, а лише засобу досягнення кінцевої мети [8, с.45-46]. Адже, як справедливо відзначив державний уповноважений Антимонопольного комітету України О. Вознюк, конкуренція становить суспільний інтерес лише як механізм досягнення певного суспільно-корисного результату [1, с.45].

Питання адаптації конкурентного законодавства до законодавства Європейського Союзу були предметом розгляду та дослідження, зокрема, таких вчених і практиків: О. Бакалінська, М. Бараш, Ю. Мовчан, О. Мельниченко, Н. Саніахметова, Г. Стахеева, О. Чернелевська, В. Цікало.

Як з теоретичної, так і з практичної точок зору важливим є виявлення шляхів інтеграції норм та принципів права ЄС в конкурентне законодавство України та врахування наслідків впровадження норм, передбачених актами *acquis communautaire*, з точки зору їх впливу на економічну, соціальну та політичну ситуацію в Україні. З'ясування цих питань і є метою статті.

Відповідно до частини 2 статті 3 Закону України «Про захист економічної конкуренції» та статті 3 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» міжнародні договори входять до структури конкурентного законодавства за умови наявності згоди на їх обов'язковість, яка надана Верховною Радою України відповідно до Закону України «Про міжнародні договори». За своїми юридичними властивостями правила чинних міжнародних

договорів є нормами прямої дії при вирішенні конкретних справ, пов'язаних із порушенням конкурентного законодавства.

Згідно зі статтею 18 Конституції України співробітництво України з членами міжнародного співтовариства будується на загально визнаних принципах і нормах міжнародного права. Зазначена конституційна норма є логічним продовженням змісту частини 1 статті 8 Конституції України, якою проголошено дію принципу верховенства права.

Вищезазначене відповідає нормі статті 9 Конституції України, яка заклала підвалини визнання за міжнародними договорами властивостей джерела права.

У свою чергу відомий вітчизняний вчений М.І. Козюбра висловлює слушне зауваження про те, що верховенство права і верховенство Конституції не є абсолютно ідентичними поняттями. Деякі складові верховенства права можуть бути сформульовані переважно правовою наукою і судовою практикою [2, с.6].

Отже, не слід забувати, що положення Конституції України мають верховенство перед міжнародними договорами, а правила міжнародних договорів користуються пріоритетом по відношенню до положень національних законів за умови наявності суперечностей між приписом національного законодавства та положення чинного міжнародного договору України, якими регулюються ті ж самі відносини.

Слід звернути увагу на те, що відповідно до статті 3 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 року, яка набула чинності для України 25.12.1991 року, офіційно визнана джерелом законодавства в сфері захисту від недобросовісної конкуренції. Згідно зі статтею 10bis зазначеної конвенції недобросовісною конкуренцією вважається будь-яке діяння у конкуренції, що суперечить чесним звичаям у торгівлі чи промисловості.

Практичне значення приєднання України до такої конвенції має прояв у тому: по-перше, стаття 10bis передбачає обов'язок країн-учасників забезпечити громадянам цих країн ефективний захист від недобросовісної конкуренції та містить визначення акта недобросовісної конкуренції у промислових і торговельних справах; по-друге, це ще одне підтвердження запровадження вітчизняним законодавцем до оцінки поведінки учасників ринкових відносин дії загальновідомого в міжнародній практиці принципу «віри та довіри». Зокрема, у ст.526

Цивільного кодексу України передбачено, що «зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог Цивільного кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться», по-третє, вона є підставою для вирішення питання щодо можливості застосування до іноземних суб'єктів «чесних звичаїв», що склалися в країнах їх походження.

В одному із своїх рішень Конституційний Суд України зазначив, що «справедливість – одна із основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню» [4, п.4.1]. У свою чергу, піддаючи правовому аналізу принцип верховенства права, В. Устименко та Р. Джабраїлов акцентували увагу на тому, що «розкриваючи сутність принципу верховенства права, орган конституційної юрисдикції звернувся до принципу справедливості» [9, с.83].

На сьогодні Антимонопольний комітет України активно проводить роботу по кодифікації процесуальних норм конкурентного законодавства шляхом підготовки проекту Конкуренційного процесуального кодексу України, робота над підготовкою якого розпочалася в 2004 року під керівництвом О.І. Мельниченка і проєкт якого станом на 2009 рік був готовим на 90%. Із прийняттям проєкту зазначеного кодексу в національному законодавстві України будуть враховані всі положення *acquis communautaire* у сфері правил конкуренції ЄС [7, с.25].

Активізований також і процес удосконалення матеріальних норм конкурентного законодавства. Зокрема, 13 січня 2009 року набрали чинності зміни до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», котрі стосуються заборони поширення інформації, що вводить в оману, зокрема, й реклами, яку розповсюджують підприємці для отримання переваг над конкурентами. Це положення закону перекликається з Паризькою конвенцією про охорону промислової власності, є новим в Україні. Дещо раніше відповідно до статті 10b зазначеної конвенції були адаптовані стаття 1 та статті 4-19 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Згідно зі статтею 81 Договору про заснування Європейського Союзу щодо заборони всіх

угод між суб'єктами господарювання, рішень про об'єднання та узгодження практики, що може вплинути на торгівлю між державами-членами і усунення, обмеження чи спотворення конкуренції та щодо встановлення винятків відбулася адаптація статей 5-6 Закону України «Про захист економічної конкуренції». Відповідно до Регламенту Ради ЄС № 1 139/2004 щодо контролю за концентрацією суб'єктів господарювання адаптовані статті 22-27 та стаття 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [7, с. 23-24].

Про постійний процес наближення норм конкурентного законодавства України до норм європейського законодавства свідчить Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про захист економічної конкуренції» (реєстраційний №3436 03.12.2008). Наприклад, з метою виведення зі сфери попереднього державного контролю випадків концентрації суб'єктів господарювання, які не можуть істотно вплинути на стан конкуренції на товарних ринках, Антимонопольним комітетом України у згаданому проекті Закону підготовлені пропозиції щодо збільшення порогових показників концентрації, зазначених у статті 24 Закону України «Про захист економічної конкуренції» із 12 до 50 мільйонів євро. З метою виведення зі сфери попереднього державного контролю випадків концентрації суб'єктів господарювання, в яких показники обсягів реалізації (вартості активів), що перевищують порогові значення, має лише продавець, пропонується вилучити з частини першої статті 24 Закону України «Про захист економічної конкуренції» норму, що встановлює необхідність одержання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання залежно від показників лише одного учасника концентрації в Україні. Натомість, з метою залишення у сфері попереднього державного контролю випадків концентрації суб'єктів господарювання за участю великих іноземних інвесторів, що складають істотну потенційну конкуренцію для українських ринків, та великих вітчизняних суб'єктів господарювання, пропонується запровадити норму, згідно з якою погребує одержання попереднього дозволу концентрація, чиїми учасниками є іноземний суб'єкт господарювання незалежно від того, чи він діє в Україні, та вітчизняний суб'єкт господарювання, якщо показники обсягів реалізації (вартості активів) у кожного перевищують еквівалент 50 мільйонів Євро. Аналогічна норма існує у законодавстві Чеської Республіки. Пропонується також доповнення статті 28 Закону України «Про захист економічної конкуренції» відповідно до пункту «б» частини 1 статті 6 Рег-

ламенту Єврокомісії №139/2004 від 20 січня 2004 року [3, с.2-3].

За результатами зовнішньої комплексної оцінки стану конкурентної політики та конкурентного законодавства станом на 2008 рік авторитетною міжнародною організацією – Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), був зроблений висновок: Україна має всебічне та добре розроблене законодавство про конкуренцію, застосування якого ефективно забезпечується органом, що добре керується та має добру репутацію [5, с.10].

Отже, процес інтеграції принципів та норм права Європейського Співтовариства у національне конкурентне законодавство відбувається в двох напрямках. По-перше, шляхом ратифікації міжнародного договору або, по-друге, через адаптацію норм права Європейського Співтовариства в актах конкурентного законодавства України. Останнє створює підґрунтя процесу гармонізації національного законодавства із міжнародними правилами конкуренції.

Наприкінці варто наголосити, що в рамках реалізації Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу, затвердженої Законом України від 18.03.2004 року №1629-IV Міністерством юстиції України відзначений високий рівень досягнення даної цілі [7, с.25].

Література

1. *Вознюк О.* Конкуренція для протекціонізму або мета правового регулювання у сфері державних закупівель як критерій визначення об'єкта правового захисту і кваліфікації порушення // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2007. – №4 (27). – С.44 – 51.
2. *Козюбра М.І.* Принципи верховенства права і правової держави : єдність основних вимог / Наукові записки. Том 64. Юридичні науки. – К., Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 3-9.
3. *Мельниченко О.* Антимонопольний комітет України і ОЕСР : на шляху партнерства // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2009. – №3 (34). – С. 2 – 4.
4. *Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання* // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgiin/laws/main.cgi?page=3&user=1283758951675919>.

5. Підсумки діяльності Антимонопольного комітету України у 2008 році [витяг із звіту Антимонопольного комітету України Верховній Раді України про діяльність у 2008 році] // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2009. – № 1 (32). – С. 7 – 10.

6. Портер М. Международная конкуренция. – М.: Международные отношения, 1993. – 495 с.

7. Стан виконання адаптаційної складової Плану дій Україна – ЄС за сферою правил конкуренції // ЄвроІНФОРМ. Вісник Державного департаменту з питань адаптації законодавства. – 2007. – №2. – С.16-25.

8. Стахеева Г. Вплив Лісабонського договору на право конкуренції Європейського Союзу //

Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2010. – №1(36). – С. 42 – 47.

9. Устименко В., Джабраїлов Р. Принцип верховенства права: неповнота врахування у законодавстві України та наслідки (господарсько-правовий аспект) // Право України. – 2010. – №8. – С. 80-87.

10. Галло Ж. Антимонопольні гарантії Європи // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2002. – № 3 [Інтернет ресурс] : http://www.kmu.gov.ua/amc/control/uk/publish/article/%3fshowHidden=1&art_id=47317&cat_id=47047&ctime=1153827272546.

Н.М. Корчак, И.И. Тимкович

Пути интеграции норм и принципов права Европейского Союза в конкурентное законодательство Украины.

В статье анализируются вопросы усовершенствования конкурентного законодательства Украины. Авторы делают вывод о том, что интеграция норм и принципов права ЕС в конкурентное законодательство Украины согласовывается из нормами Конституции Украины и имеет своим результатом учет в национальном законодательстве положений *acquis communautaire* в сфере конкуренции.

N.M. Korchak, I.I. Timkovich

Ways of integration of norms and principles of the right of the European Community to the competitive right of Ukraine

In article questions of improvement of the competitive legislation of Ukraine are analyzed. Authors do a conclusion that integration of norms and principles of the right of EU into the competitive legislation of Ukraine is co-ordinated with norms of the Constitution of Ukraine and has the result of the account in the national legislation of positions *acquis communautaire* in sphere of rules of a competition of EU.